

förekommer följande rubrik: »2^{ne} Runstenar på Kyrkjogården på stora Carlsöen» (varefter meddelas inskrifterna på G 72 och G 73). Här har tydligen skett ett misstag vid avskrivningen. De båda runstenar, som det här är fråga om, ha funnits vid Eksta kyrka. Någon kyrkogård har däremot aldrig funnits på St. Karlsö.

De båda runstenarna på Eksta kyrkogård finnas också hos Wallin i en annan, av Linnæus oberoende uppteckning. Den ena av dem (G 72), som låg vid ingången till kyrkan, fanns kvar ännu vid Hilfelings resa 1799 och Ekdahls resa 1826 samt vid kyrkoinventeringen 1830, ehuru mycket hårt sliten och med inskriften nästan helt oläsbar, den andra (G 73) kan möjligen spåras ännu något senare.

71. Eksta kyrka.

Litteratur: L 1771, S 140. O. Worm, *Monumenta Danica* (1643), s. 453.

Gravhäll, numera förkommen. Vår enda källa om stenen och dess inskrift är Ole Worms *Monumenta Danica* (1643). Worm har utan tvivel fått sina uppgifter av sockenprästen i Eksta, på grund av Christian IV:s reskript om fornlämningar år 1622. Tyvärr ha alla Worms samlingar blivit förstörda vid Köpenhamns brand år 1728. Eksta-hällen är en av de fyra gotländska runinskrifter, som Worm meddelar såsom exempel i sitt stora arbete om det danska rikets fornlämningar med runor.

Worms korta framställning må här meddelas i sin helhet (med den enda förändringen, att inskriften med runor återges i latinsk skrift med fetstil):

»In templo Eistanensi ante valvas chori, lapis extat hac inscriptione notatus:

botuarþr i snopu han lit giara þina stain yfir sina husfroiu butaiþu til aista

Butvardr i Snedu¹ han lit giara dina stain yfir sina husfroiu Butaidu til Asta.²

Butvaderus³ de Snodu lapidem hunc fieri curavit in memoriam uxoris suæ Butaidu de Aistu.

Nec hæc inscriptio ævi est remotioris, quod arguunt tum literæ punctatæ, tum stylus.»

Stenen har sålunda redan i början av 1600-talet legat inne i kyrkan, i golvet framför koret. Det är en anmärkningsvärd uppgift, eftersom man väl får antaga, att den ursprungligen har legat över en gravplats på kyrkogården.

Stenen är icke omtalad av senare författare, och den har icke återfunnits. Såväl Liljegren som Sæve hänvisa uteslutande till Worm.

Worm använder inga skiljetecken mellan orden, lika litet här som i de andra gotländska inskrifter som han meddelar.

»Botvard i Snoder lät göra denna sten över sin husfru Botaid till Eksta.»

Mansnamnet *Botvarþr* Botvard är endast känt från denna inskrift och en latinsk gravhäll i Väte kyrka (Lindström nr 118), under det att kvinnonamnet *Bot(h)aiþr* Botaid är ett av de allra vanligaste i de gotländska runinskrifterna (se härom G 12). Då namnet Botvard är så sällsynt, kan man icke helt tillbakahålla en misstanke, att namnformen möjligen beror på felläsning eller missuppfattning av Worm eller hans meddelare. I grannsocken Sproge finnas nämligen två gravhällar (G 65, 66), utförda på uppdrag av en man med namnet *Botviþr i Snopu*, den ena över hans föräldrar, den andra över hans barn. Det förefaller mycket frestande att tro, att det är samma man Botvid i Snoder, som har låtit göra gravhällen i Eksta efter sin hustru. En felaktig namnform kan ha uppkommit på olika sätt. Möjligen har Worms meddelare haft ett **botuaþr** (med en felläst eller felskriven **a**-runa), vilket av Worm har förbättrats till *Botvarþr* med en efterled som han kände från andra namn. Det är att märka, att Worm icke har känt till inskrifterna på Sproge-hällarna och alltså icke

¹ Troligen tryckfel för *Snodu*

² Tryckfel för *Aista*.

³ Tryckfel för *Butvaderus*.

genom dem hade ett korrektiv för en felaktig namnform. Som dansk var det vanliga gotländska och öst-svenska namnet Botvid honom främmande. En förvanskning kan lätt ha gått till på detta sätt.

Om växlingen *Bot-* : *But-* i forngutniska personnamn se H. Gustavson, *Gutamålet* 1 (1940), s. 193.

Uttrycket i **snoþu** avser gården Snoder i Sproge sn (se även G 65, 66). **til aista** är den äldsta kända skriftformen av sockennamnet Eksta.

Om namnet (gen.) *Aista* Eksta se G. Lindström, *Anteckningar om Gotlands medeltid* 1 (1892), s. 49. Det bör sannolikt sammanställas med sockennamnet *Lojsta*, som synes vara bildat på samma sätt.

Anmärkningsvärt är bruket av prepositionen *til*, som ju normalt betecknar riktning, icke härkomst; det vanliga i liknande uttryck är *af* (se t. ex. G 33, 55).

Om ordet *husfroyia* f. husfru se G 3.

72. Eksta kyrka.

Litteratur: L 1574, 1772, S 134, 141. C. Linnæus, *Iter Gotlandicum* 1741 (hs i Linnean Soc., London), Öländska och Gothländska resa (1745), s. 278; G. Wallin, *Analecta Gothlandica* 1, s. 641 (Linnæus), 671, 743; C. G. Hilfeling, *Resejournal* 1799 (F m 57: 6), s. 126; N. J. Ekdahl, *Resa till Gotland 1826* (ATA), s. 5; *Kyrkoinventarium* 1830.

Avbildning: Teckning i Wallin a. a. s. 671.

Runsten. Den låg på kyrkogården, utanför södra kyrkoporten. Numera är den förkommen; den söktes förgäves av C. Sävje år 1844 och av O. v. Friesen år 1923. Ej heller vid senare inventeringar har den kunnat återfinnas. Allt vad vi veta om denna sten och dess inskrift grundar sig sålunda på äldre källor. Den har tydligen redan på 1700-talet varit mycket sliten.

Stenen omtalas först av Carl Linnæus år 1741: »På kyrkiogården lågo 2^{ne} Runstenar, af hvilka then ena låg utan för kyrkiödören, war 2 famnar lång och 1 dito bred, på hwilken sågos följande ord.

+ **ēkfah** × **fap̄ur** × **sin** × **kuml** × **kunl** ... **akart tauþ** ... **kuam** : **raþsuinan** × **sin** × **ruinkia** × ...»

I den tryckta reseberättelsen meddelas detsamma, dock icke själva inskriften: »Eksta-Kyrka hade på Kyrkogården 2^{ne} Runstenar, af hvilka den ena låg utan för Kyrkodören, af 2 famnars längd, och 1 famns bredd.»

Biskop Wallin känner åtskilligt mera av inskriften; dock anger också han, att där ha funnits partier, som ha varit oläsbara: »Eista. På Kyrkjogården ...

... **hāfa** × **fap̄ur** × **sin** × **kuml** × **kun** ... × **kar-tauþaka** ... **ukina** × **man** × **minums** ...

halþsu - **hafupam** × **hf** × **h-u** ... × **kuam** × **raþ** × **suinan** × **sin** × **-ruinkia** × **ei** ... n

Denna stenen ligger mit för södra stordörren. Är 6 alnar lång til vtseendet som här nedanför» (fig. 63)

Man känner igen, att det är fråga om samma inskrift som hos Linnæus, men någon större klarhet om dess innehåll ger läsningen icke.

C. G. Hilfeling meddelar år 1799 åtskilligt om stenen, men tyvärr icke någon teckning; den var nu också så utsliten, att endast ett par ord kunde läsas: »Utanför södra kyrkoporten låg en gammal och stor Runsten, och som den af alla i kyrkan in- och utgående beträddes var den aldeles utsliten til Inscriptionen, endast 2 å 3 ord kunde uptagas på ena sidan näml.

kiam × **riþsi** × **sta-** ... **mi** ... **kimli** [fig. 64]

Dessa få ord tyktes dock visa lika med den gamla upreste stenen i Hablingbo kyrkogård [G 59]: at de äro af de älste Gothlands Runstenar, där runorne $\uparrow\uparrow\uparrow$ aldeles öfverens komma med våra gamla Swea och Götha Runstenar: hafva ej heller sammansatte Runor [d. v. s. binderunor] eller med halfva tvärlinier påristade [d. v. s. stungna runor] som de nyare Gothländska.»

Det är utan ringaste tvivel fråga om samma stora runsten »utanför södra kyrkoporten», som Linnæus och Wallin tidigare hade omtalat. Inskriften var emellertid vid Hilfelings besök nästan helt utplånad, så